

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jaromíra Jirsy a soudců Jana Filipa a Jana Musila (soudce zpravodaje) ve věci ústavní stížnosti **Střední školy polytechnické**, se sídlem Rooseveltova 79, Olomouc, IČ: 13643606, zastoupené JUDr. Petrou Langerovou, Ph.D., advokátkou, se sídlem Schweitzerova 116/28, Olomouc, proti rozsudku Okresního soudu v Šumperku ze dne 28. února 2018 č. j. 218 C 37/2017-38, za účasti **Okresního soudu v Šumperku**, jako účastníka řízení, a za účasti **P. G.**, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Rozsudkem Okresního soudu v Šumperku ze dne 28. února 2018 č. j. 218 C 37/2017-38 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu ve smyslu článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, právo na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, právo na ochranu vlastnictví garantované článkem 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na pokojné užívání majetku zaručené článkem 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Rozsudek Okresního soudu v Šumperku ze dne 28. února 2018 č. j. 218 C 37/2017-38, se proto ruší.

O d ů v o d n ě n í:

I.

I. Stěžovatelkou namítané zásahy do základních práv

1. Ústavní soud obdržel dne 11. května 2018 návrh ve smyslu § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jímž se Střední škola polytechnická (dále jen „stěžovatelka“ nebo „žalobkyně“) domáhá zrušení v záhlaví označeného rozsudku. Stěžovatelka je přesvědčena, že napadeným rozsudkem bylo porušeno její ústavně zaručené základní právo na spravedlivý proces ve smyslu článku 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a článku 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a právo na ochranu vlastnictví garantované článkem 11 odst. 1 Listiny a článkem 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. V neposlední řadě stěžovatelka namítá i zásah do článku 2 odst. 3 Listiny.

2. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že P. G. (dále jen „vedlejší účastnice“ nebo „žalovaná“) s vědomím a se souhlasem své matky, L. G., projevila vůli být ubytována v domově mládeže provozovaném stěžovatelkou a byla přinejmenším srozuměna s tím, že za ubytování byla povinna platit stanovenou částku 1 000 Kč měsíčně. Protože vedlejší účastnice nezaplatila za ubytování za měsíc prosinec 2016 a měsíce leden až březen 2017, stěžovatelka ji dne 17. května 2017 písemně vyzvala k úhradě dlužné částky 4 000 Kč s příslušenstvím, což však vedlejší účastnice neučinila. Stěžovatelka proto dne 8. září 2017 podala návrh na vydání platebního rozkazu, který Okresní soud v Šumperku (dále jen „okresní soud“), poté co ve věci provedl jednání, zamítl. Stěžovatelka je přesvědčena, že důvody pro které tak okresní soud učinil (stručně řečeno okresní soud dospěl k závěru, že tehdy nezletilá vedlejší účastnice nebyla natolik svéprávná, aby o volbě svého ubytování mohla bez své matky svobodně rozhodnout) jsou neudržitelné a napadeným rozhodnutím byla porušena její shora vyjmenovaná základní práva. Okresní soud se totiž dle stěžovatelky otázkou svéprávnosti vedlejší účastnice nijak blíže nezabýval a v dané věci zcela nesprávně poukázal na nálezk Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 9/15 ze dne 8. 8. 2017 (338/2017 Sb.) [jenž je veřejnosti dostupný, stejně jako ostatní rozhodnutí Ústavního soudu, na webové stránce <http://nalus.usoud.cz/>], který řešil zásadně odlišnou situaci.

3. Z těchto důvodů je stěžovatelka přesvědčena, že okresní soud svým rozhodnutím zasáhl do jejích ústavně zaručených základních práv, především do práva na soudní ochranu a práva na spravedlivý proces, ale v konečném důsledku i do práva na ochranu vlastnictví. Ústavní soud proto stěžovatelka žádá, aby napadené rozhodnutí okresního soudu zrušil.

II. Řízení předcházející podání ústavní stížnosti

4. Z obsahu ústavní stížnosti, z napadeného rozhodnutí a ze spisu vedeného u Okresního soudu v Šumperku pod sp. zn. 218 C 37/2017, Ústavní soud zjistil:

5. Před okresním soudem probíhal pod sp. zn. 218 C 37/2017 soukromoprávní spor, v němž se stěžovatelka (žalobkyně) domáhala vůči vedlejší účastnici (žalované) zaplacení částky 4 000 Kč s příslušenstvím. Svůj nárok přitom žalobkyně dovozovala z titulu smlouvy o ubytování údajně uzavřené mezi ní a žalovanou, přičemž za období od prosince 2016 do března 2017 žalovaná za poskytnuté ubytování nezaplatila.

6. Rozsudkem ze dne 28. února 2018 č. j. 218 C 37/2017-38, okresní soud žalobu zamítl. Na základě provedení dokazování předně uvedl, že žalobkyně skutečně žalované poskytla v daném období ubytování a že za něj neobdržela náležitou platbu. Současně však shledal, že mezi žalobkyní a žalovanou nebyla uzavřena písemná smlouva o ubytování ve smyslu § 2326 a násl. o. z., když žalovaná a její matka pouze obě podepsaly přihlášku k ubytování a matka žalované pak sama „souhlasné prohlášení“, v němž stvrdila seznámení se s vnitřním řádem domova mládeže žalobkyně. Na základě tohoto zjištění proto okresní soud zkoumal, zda mezi žalobkyní a žalovanou nebyla eventuálně uzavřena ústní smlouva o ubytování. Zjistil však, že cena za poskytnuté ubytování nebyla ujednána určitě, neboť vnitřní řád domova mládeže odkazoval na neexistující ceník školy, a rovněž dle okresního soudu nebylo zřejmé, zda druhou smluvní stranou (vedle žalobkyně) byla žalovaná nebo její matka.

7. Z těchto důvodů proto okresní soud uzavřel, že ústní smlouva o ubytování mezi žalovanou a žalobkyní nevznikla, resp. šlo o tzv. zdánlivé právní jednání ve smyslu § 554 o. z., k němuž se dle zákona nepřihlíží. Okresní soud se proto dále zabýval možností posoudit nárok žalobkyně z titulu práv z bezdůvodného obohacení (§ 2991

a násl. o. z.). Zde však konstatoval, že „*ubytování pro nezletilou (pozn. žalovanou) objednala její matka a dcera neměla takovou svéprávnost (§ 31 o. z.) a samostatnost, aby se mohla bez matky o způsobu ubytování svobodně sama rozhodnout. Je nemyslitelné, aby rodič takovýmto způsobem uvedl děti do situace, na základě které dojde k zadlužení dítěte a jeho vstupu do plnohodnotného (ve smyslu plně svéprávného) života s dluhy.*“ V tomto směru okresní soud poukázal na rozhodovací praxi Ústavního soudu týkající se odpovědnosti nezletilých za dluhy vzniklé v souvislosti s místními poplatky a jízdami „načerno“, načež shrnul, že uzavření smlouvy o ubytování s dítětem místo jeho rodiče neodpovídá dobrým mravům, neboť nutí dítě zbytečně odpovídat za jednání jeho rodičů. Z těchto důvodů proto okresní soud žalobu žalobkyně zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků řízení nemá právo na náhradu jeho nákladů.

III. Argumentace stěžovatelky

8. Stěžovatelka v ústavní stížnosti rozporuje jak právní, tak skutkové závěry okresního soudu. Je přesvědčena, že student střední školy je způsobilý uzavřít smlouvu o ubytování, byť by se tak stalo jen konkludentně. V tomto směru stěžovatelka konstatuje, že vedlejší účastnice s vědomím a se souhlasem své zákonné zástupkyně projevila vůli být ubytována v domově mládeže stěžovatelky a byla přinejmenším srozuměna s tím, že dle jeho vnitřního řádu je povinností ubytovaného žáka platit za ubytování stanovenou částku.

9. Stran závěru okresního soudu o nedostatečné svéprávnosti vedlejší účastnice stěžovatelka poukazuje na § 31 o. z., který zakotvuje vyvratitelnou domněnku, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právnímu jednání co do povahy přiměřeným rozumové a mravní vyspělosti nezletilých jeho věku. Stěžovatelka připomíná, že v rozhodné době byla vedlejší účastnice téměř zletilá (pozn. bylo jí tehdy 17 a půl roku), a proto prý neobstojí úvaha okresního soudu o tom, že v tomto věku by nezletilý neměl být způsobilý k uzavření smlouvy o ubytování ve školském ubytovacím zařízení. Nadto stěžovatelka zdůrazňuje, že okresní soud k otázce svéprávnosti vedlejší účastnice neprováděl žádné dokazování a bylo proto třeba uplatnit zákonnou vyvratitelnou domněnku zakotvenou v § 31 o. z.

10. Stěžovatelka dále brojí i proti právní úvaze okresního soudu, dle které projednávanou věc nelze posoudit podle ustanovení soukromého práva upravujících bezdůvodné obohacení. Dle stěžovatelky jednak matka vedlejší účastnice žádnou objednávku ubytování pro vedlejší účastnici neučinila (v opačném případě by muselo v dané věci jít o závazek z právního jednání, což však okresní soud vyloučil) a dále je evidentní, že majetkový prospěch z poskytnutého ubytování měla jen a pouze vedlejší účastnice.

11. Závěrem pak stěžovatelka poukázala na nálezný Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 9/15, z jehož závěrů vyšel i okresní soud, přičemž tvrdí, že uvedené rozhodnutí na danou kauzu nedopadá, neboť neřeší problematiku uzavírání smluv s osobou, která dosud nenabyla plné svéprávnosti. Stěžovatelka tak uzavírá, že trvá na tom, že nezletilý, který téměř nabyl plné svéprávnosti, je způsobilý uzavřít smlouvu o ubytování a závěr o tom, že tomu tak není, představuje odepření spravedlnosti, jakož i popření článku 2 odst. 3 Listiny a v konečném důsledku také zásah do článku 11 odst. 1 Listiny.

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

12. Podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud okresní soud a vedlejší účastnici řízení, aby se vyjádřily k podané ústavní stížnosti.

13. Okresní soud ani vedlejší účastnice nevyužily svého práva a k ústavní stížnosti se nevyjádřily.

V. Posouzení podmínek řízení

14. Dříve než Ústavní soud mohl přistoupit k vlastnímu přezkumu napadených rozhodnutí obecných soudů, musel se zabývat otázkou, zda podaná ústavní stížnost splňuje veškeré náležitosti dle zákona o Ústavním soudu.

15. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka před jejím podáním vyčerpala všechny procesní prostředky, které jí zákon k ochraně jejího práva poskytuje (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu). Ústavní stížnost byla podána včas osobou oprávněnou a splňuje také ostatní zákonné požadavky.

VI. Upuštění od ústního jednání

16. Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, pročež od něj upustil dle ustanovení § 44 věty první zákona o Ústavním soudu.

VII. Vlastní přezkum

17. Argumentaci stěžovatelky Ústavní soud shledal jako důvodnou, a proto ústavní stížnosti vyhověl z důvodů, které vysvětluje níže.

VIIa. Obecná východiska

18. Ústavní soud opakovaně připomíná, že není dalším „superrevizní“ instancí v systému obecné justice. V souladu s článkem 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) je jeho posláním ochrana ústavnosti, především pak ochrana základních lidských práv a svobod, garantovaných ústavním pořádkem a zvláště Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, které Ústavní soud zastává a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle článku 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže, otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva podústavního, neboť k tomu jsou povolány soudy obecné (článek 90 Ústavy).

19. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je proto Ústavní soud oprávněn zasahovat zcela výjimečně, v situacích, kdy tyto svými rozhodnutími porušením norem podústavního práva zasahují do ústavně garantovaných základních práv či svobod, k jejichž ochraně jsou primárně povolány (článek 4 Ústavy). Přezkumná činnost Ústavního soudu je v takových případech omezena na zjištění, zda v řízení, které předcházelo napadenému rozhodnutí, obecné soudy postupovaly uvnitř ústavních limitů jejich činnosti, anebo zda z těchto mezí vybočily, např. v důsledku ústavně nepřipustné svévole [k tomu srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), sp. zn. IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), či sp. zn. III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371)], anebo pokud by napadené soudní rozhodnutí bylo nepřezkoumatelné, resp. postrádalo řádné, srozumitelné a logické odůvodnění [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257), sp. zn. II. ÚS 1842/12 ze dne 27. 8. 2013 (N 154/70 SbNU 425), či sp. zn. III. ÚS 1836/13 ze dne 27. 2. 2014 (N 24/72 SbNU 275)].

20. Jak Ústavní soud konstatoval již mnohokrát, součástí ústavních záruk spravedlivého procesu, vyplývajících zejména z článku 36 odst. 1 Listiny, je požadavek

náležitě odůvodnění soudních rozhodnutí [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257) nebo sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)]. Smyslem odůvodnění je především seznámení účastníků řízení s úvahami, na nichž soud založil své rozhodnutí. V obsahu odůvodnění se proto soudy musí adekvátně vypořádat i s návrhy a argumenty uplatněnými účastníky řízení [srov. např. nález Ústavního soudu zn. III. ÚS 961/09 (N 207/54 SbNU 565) ze dne 22. 9. 2009, anebo usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 360/99 ze dne 25. 10. 1999 (U 68/16 SbNU 363)]. Zároveň platí, že předvídatelnost soudního rozhodování, zákaz svévolného rozhodování a ochrana legitimního očekávání účastníků jsou dle judikatury Ústavního soudu součástí spravedlivého procesu [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2738/10 ze dne 23. 11. 2010 (N 235/59 SbNU 391), sp. zn. II. ÚS 2570/10 ze dne 28. 5. 2013 (N 95/69 SbNU 457), či sp. zn. III. ÚS 1561/13 ze dne 3. 4. 2014 (N 52/73 SbNU 59)].

21. Ústavní soud konstatuje, že v projednávané věci jde o posouzení naplnění dvou aspektů práva na spravedlivý proces ve smyslu hlavy páté Listiny a článku 6 odst. 1 Úmluvy – požadavku *náležitě odůvodnění* soudního rozhodnutí a *zákazu svévole* v soudním rozhodování.

22. Vzhledem k výši předmětu řízení, o nějž v projednávané věci jde (4 000 Kč s příslušenstvím), je třeba připomenout, že při posuzování rozhodnutí orgánů veřejné moci Ústavní soud konstantně přihlíží i k tomu, jak intenzivně jejich eventuální pochybení zasahují do sféry jednotlivce. Proto obvykle odmítá ústavní stížnosti směřující proti rozhodnutím o částkách, jež jsou *bagatelní*. Je při tom veden úvahou, že tyto částky již s ohledem na svou výši nejsou schopny představovat porušení základních práv a svobod. Ústavní soud tím zároveň zajišťuje, že se bude moci plně soustředit na plnění své úlohy v rámci ústavního pořádku. Řízení o ústavní stížnosti v případech, kdy jde o bagatelní částky, by totiž bezúčelně vytěžovalo kapacity Ústavního soudu na úkor řízení, v nichž skutečně hrozí zásadní porušení základních práv a svobod [srov. usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 405/04 ze dne 25. 8. 2004 (U 43/34 SbNU 421), či sp. zn. IV. ÚS 1294/11 ze dne 27. 5. 2011].

23. Přesto však ve své judikatuře Ústavní soud, s přihlédnutím k intenzitě zásahu veřejné moci do sféry jednotlivce, připustil, že v ojedinělých případech (v oněch „extrémních situacích“) mohou řízení ve věcech týkajících se tzv. bagatelních částek nabýt ústavněprávní dimenzi, a to např. v situaci, kdy judikatura obecných soudů v totožných či obdobných bagatelních věcech není jednotná, a kdy tedy soudy vyšších stupňů nemohou zajistit sjednocování jejich rozhodovací činnosti, přičemž takto vzniklý stav narušuje princip právní jistoty jako neoddělitelnou součást pojmu právního státu [viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3725/13 ze dne 10. 4. 2014 (N 55/73 SbNU 89), sp. zn. I. ÚS 1707/17 ze dne 20. 12. 2017, či sp. zn. II. ÚS 502/17 ze dne 10. 1. 2018], nebo v situacích, kdy by se jejich závěry a odůvodnění přičily pravidlům logiky, byly výrazem přepjatého formalismu nebo by byly jiným extrémním vybočením z obecných principů spravedlnosti [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000 (N 33/17 SbNU 235), sp. zn. I. ÚS 1052/10 ze dne 29. 9. 2010 (N 206/58 SbNU 857), či sp. zn. IV. ÚS 3042/11 ze dne 14. 11. 2012 (N 188/67 SbNU 265)], anebo v důsledku interpretace a aplikace příslušných ustanovení zákona, v nichž by byl obsažen prvek svévole [srov. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2119/11 ze dne 3. 4. 2012 (N 70/65 SbNU 3)].

24. Ve světle těchto obecných závěrů Ústavní soud přezkoumal napadené rozhodnutí okresního soudu.

VIIb. Aplikace obecných zásad na projednávaný případ

25. Ústavní soud se předně musel vypořádat s otázkou přijatelnosti ústavní stížnosti i přes relativně bagatelní výši částky, o kterou v řízení jde (4 000 Kč).

26. Ústavní soud konstatuje, že poté, co se seznámil s obsahem napadeného rozsudku okresního soudu, dospěl k závěru, že důvody na nichž je vybudován, nelze z pozice ochrany základních práv a svobod stěžovatelky akceptovat. Pokud jde o otázku *bagatelnosti* částky, která je předmětem řízení, má Ústavní soud za to, že je nezbytné se věci stěžovatelky zabývat, a to především proto, že závěry okresního soudu nejsou náležitě odůvodněné a současně představují excesivní výklad dotčených právních předpisů. Nadto je Ústavní soud přesvědčen, že s ohledem na konkrétní skutkové okolnosti dané věci, je třeba vyslovit se i k dalším otázkám, jimiž se okresní soud zabýval, především k posouzení rozsahu svéprávnosti vedlejší účastnice řízení (zvláště pak aplikace § 31 o. z.) a jejího významu pro posouzení nároku stěžovatelky z titulu práv z bezdůvodného obohacení.

27. Při vědomí všech shora uvedených skutečností má tedy Ústavní soud za to, že předpoklady projednatelnosti ústavní stížnosti, v níž jde o jinak evidentně bagatelní částku, byly v této věci splněny.

28. Jak Ústavní soud připomněl v obecných východiscích formulovaných výše, je požadavek náležitého, tj. *řádného, srozumitelného a logického odůvodnění* soudního rozhodnutí elementární součástí práva na spravedlivý proces. K uvedenému se dále připojuje neméně důležitý dílčí požadavek na soudní rozhodnutí, mající svůj původ v uvedeném základním právu, totiž aby rozhodnutí bylo výsledkem interpretace a aplikace příslušných zákonných ustanovení, v nichž není obsažen prvek *svévole*. Ústavní soud má v projednávané věci za to, že napadený rozsudek okresního soudu těmto požadavkům v projednávané věci nedostál, a to v takové míře, že není namístě jiný postup než jeho zrušení pro rozpor s ústavně zaručenými základními právy stěžovatelky, především právem na soudní ochranu a právem na spravedlivý proces, subsidiárně pak s právem na ochranu vlastnictví a právem na pokojné užívání majetku.

29. Uvedená pochybení Ústavní soud spatřuje v právním posouzení okresního soudu, dle něhož nebylo možné projednávanou věc „*posoudit podle ustanovení zákona o bezdůvodném obohacení*“. Okresní soud tento svůj právní závěr opřel o skutkové zjištění, že vedlejší účastnice (které bylo v době podání přihlášky k ubytování 17 a půl roku) „*neměla takovou svéprávnost (§ 31 o. z.) a samostatnost, aby se mohla bez matky o způsobu ubytování svobodně sama rozhodnout.*“

30. Pomine-li Ústavní soud skutečnost, že dle skutkových zjištění okresního soudu přihlášku k ubytování v domově mládeže stěžovatelky podepsala jak vedlejší účastnice, tak i její matka (srov. kopii přihlášky na č. 1. 5 spisu) a o způsobu ubytování se tedy vedlejší účastnice rozhodla nikoliv sama, ale společně se svou zákonnou zástupkyní, je třeba říci, že posouzením svéprávnosti vedlejší účastnice se okresní soud nijak blíž nezapomínal. Přitom související § 31 o. z. konstruuje tzv. vyvratitelnou právní domněnku, dle které se má za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku. Z uvedeného plyne, že okresní soud se měl před vyslovením závěru o tom,

že vedlejší účastnice neměla k danému právnímu jednání dostatečnou svéprávnost, zabývat otázkou, zda uzavření smlouvy o ubytování představovalo právní jednání co do povahy přiměřené rozumové a volní vyspělosti nezletilých věku vedlejší účastnice. Takové posouzení však odůvodnění okresního soudu postrádá.

31. Přitom dle Ústavního soudu nelze bez dalšího konstatovat, že právní jednání v podobě uzavření smlouvy o ubytování dle § 2326 o. z. není přiměřené rozumové a volní vyspělosti nezletilých daného věku. Na druhou stranu však Ústavní soud připomíná, že je potřeba individuálně posuzovat vyspělost nezletilého a jeho způsobilost uzavřít určitou smlouvu a nelze vytvořit jakousi pevnou objektivní pevnou hranici (srov. přiměřeně náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1864/16 ze dne 28. 11. 2017, bod 18), byť určité zobecňující závěry lze v dílčích rozhodnutích Ústavního soudu vysledovat (srov. např. náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1775/14 ze dne 15. 2. 2017, usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1019/08 ze dne 4. 12. 2008, sp. zn. III. ÚS 3708/15 ze dne 30. 3. 2016, či již zmiňovaný náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1864/16).

32. Teprve v případě, že by okresní soud zjistil, že dané právní jednání je obecně přiměřené ve smyslu § 31 o. z., bylo by namístež přistoupit k hodnocení, zda nejsou dány důvody, pro které se v individuálním případě vedlejší účastnice předmětná vyvratitelná domněnka neuplatní. Ani takové konkrétní posouzení však odůvodnění okresního soudu neobsahuje, neboť toliko uzavírá, že vedlejší účastnice nebyla natolik svéprávná, aby se mohla o způsobu svého ubytování sama rozhodnout. Jinými slovy okresní soud sice (zřejmě) přistoupil k posouzení, zda se v konkrétním případě vedlejší účastnice neuplatní výjimka z vyvratitelné právní domněnky dle § 31 o. z., avšak učinil tak bez dalšího. Odůvodnění napadeného rozhodnutí okresního soudu je tedy v této části nedostatečné, postrádající vnitřní logickou návaznost a hodnocení jakýchkoliv důkazů, na jejichž základě by mohla být konkrétní rozumová a volní vyspělost vedlejší účastnice v rozhodné době jakkoliv prokázána.

33. V projednávané věci je však třeba vytknout ještě jeden, pro posouzení návrhu stěžovatelky zcela stěžejní element. Shora naznačené závěry stran aplikace § 31 o. z. lze totiž uplatnit toliko v podmínkách závazků z právních jednání (§ 2055 a násl. o. z.; srov. též dikci § 31 o. z.: „*Má se za to, že každý nezletilý (...) je způsobilý k právním jednáním (...)*“). Okresní soud však v tomto konkrétním případě neposuzoval závazek z právního jednání (ani závazek z deliktu, pro který by bylo třeba aplikovat speciální ustanovení § 2920 až § 2922 o. z.), nýbrž nárok z práv z bezdůvodného obohacení, tedy závazek z jiného právního důvodu. V takovém případě však otázka svéprávnosti obohaceného nemá z hlediska uplatnění práv ochuzeného žádný význam, neboť bylo-li by tomu opačně, zákonodárce by jistě i zde, tak jako u právního jednání a deliktů, stanovil speciální režim pro nezletilé či osoby stížené duševní poruchou.

34. Jinými slovy obohatil-li se nezletilý na úkor ochuzeného, není, pro posouzení oprávněnosti nároku ochuzeného z titulu práv z bezdůvodného obohacení, otázka míry svéprávnosti obohaceného jakkoliv relevantní. Ústavní soud toliko připomíná, že v projednávané věci je zcela nepochybné, kdo se na úkor stěžovatelky bezdůvodně obohatil tím, že po dobu čtyř měsíců bezúplatně užíval její ubytovací zařízení.

35. Konečně k poukazům okresního soudu stran judikatury Ústavního soudu týkající se poplatků za svoz komunálního odpadu (srov. citovaný náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 9/15) či „jízda načerno“ [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1775/14 ze dne 15. 2. 2017 (N 29/84 SbNU 349) a sp. zn. II. ÚS 1864/16] je třeba připomenout, že v nynějším případě projevila více než sedmnáctiletá vedlejší účastnice svoji vůli být

ubytována v domově mládeže stěžovatelky a z přihlášky k ubytování, kterou vlastnoručně podepsala, je zjevné, že byla seznámena i s povinností hradit měsíční poplatky za ubytování ve výši 1 000 Kč. Projednávaná věc se tak liší jak od první kategorie, když zde nejde o povinnost uloženou vedlejší účastnici autoritativně veřejnou mocí, tak od kategorie druhé, neboť dle zjištění okresního soudu zde žádné smlouvy mezi vedlejší účastnicí a stěžovatelkou nebylo [a nebylo tak ani možné posuzovat, zda má za její případné porušení odpovídat toliko vedlejší účastnice či např. její zákonný zástupce, čímž by byl ochráněn zájem nezletilé vedlejší účastnice, aby do dospělosti nevstupovala se závazky, jež mohou mít tzv. rdousící efekt (srov. citovaný náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1775/14)].

36. Na tomto místě tak Ústavní soud uzavírá, že okresní soud vybudoval svůj závěr o tom, že nárok stěžovatelky nelze posoudit dle ustanovení upravujících bezdůvodné obohacení, na zcela nesprávném právním závěru. Tím se však jeho napadené rozhodnutí současně ocitlo vně hranic ústavnosti a užitou aplikaci ustanovení soukromého práva nelze označit jinak než jako svévolnou. K uvedenému se nadto připojují i další, shora identifikovaná pochybení okresního soudu, pro která jeho rozhodnutí optikou ústavněprávního přezkumu taktéž nemohlo obstát a která by sama o sobě byla v projednávané věci důvodem pro kasační zásah Ústavního soudu.

VIII. Závěr

37. Ústavní soud proto shrnuje, že okresní soud zasáhl do práva stěžovatelky na soudní ochranu ve smyslu článku 36 odst. 1 Listiny, práva na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy, práva na ochranu vlastnictví garantovaného článkem 11 odst. 1 Listiny a práva na pokojné užívání majetku zaručeného článkem 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

38. Tento zásah Ústavní soud spatřuje v tom, že okresní soud svůj závěr o tom, že danou kauzu nebylo možné posoudit dle ustanovení soukromého práva upravujících bezdůvodné obohacení, vybudoval na zcela nesprávném, až svévolném, právní posouzení. K tomu se připojují další shora popsaná pochybení okresního soudu procesního charakteru, pro která odůvodnění jeho rozhodnutí nelze označit za souladné s požadavky plynoucími z práva na soudní ochranu ve smyslu článku 36 odst. 1 Listiny a práva na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 Úmluvy. Zásah do práv stěžovatelky na ochranu vlastnictví a na pokojné užívání majetku se pak akcesoricky odvíjí od zásahu do dříve zmíněných základních práv.

39. Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadený rozsudek zrušil.

40. Věc stěžovatelky se tak vrací do stadia řízení, které bezprostředně přecházelo vydání zrušeného rozhodnutí, jímž je řízení před okresním soudem. Při svém rozhodování bude okresní soud v souladu s článkem 89 odst. 2 Ústavy vázán důvody tohoto nálezu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 8. ledna 2019

Jaromír Jirsa
předseda senátu